

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน(SML): กรณีศึกษา กิ่งอำเภอค้อยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้นำแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้มาศึกษา

2.1 แนวความคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.1.2 แนวความคิด และทฤษฎีของโครงการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวความคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

United Nations Research Institute of Social Development (UNRISD) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่อง 1) การตัดสินใจ 2) การเข้าร่วมกิจกรรม และ 3) การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรมนั้น (อ้างใน มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539:43)

United Nations ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วม” (Participation) ไว้ว่า 1) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา 2) การเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดการพัฒนา และ 3) การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องการพัฒนา (อ้างใน มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539:43)

John’M. Cohen และ Norman T. Uphoff ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ตัดสินใจร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนานั้นๆ และ/หรือเข้าร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรมดังกล่าวด้วย (อ้างใน มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539:43)

สุถางค์ จันทวานิช และคณะ (2532) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน การตัดสินใจดำเนินการ การติดตามผล การมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วมเองโดยตรงหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม อาจอยู่ในฐานะผู้กระทำการ (Actor) หรืออยู่ในฐานะผู้รับประโยชน์

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2533) ได้แปลความหมายของการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ในความหมายกว้าง ๆ จะหมายถึง การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมกับผลประโยชน์จากโครงการ

2. ในความหมายเฉพาะเจาะจง จะหมายถึง การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขาเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มและมุ่งใช้ความพยายาม และความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้สรุปว่าการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นการกระทำให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในหลัก 3 ประการคือ

1. การประสานงานร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง การทำงานร่วมมือกันหลายฝ่าย เช่น อาจเป็นการเข้าร่วมแรงงานหรือสมทบเป็นเงินทุนก็ได้

2. การจัดตั้งองค์กร (Organization) ได้แก่การรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรสหกรณ์ คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

3. การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empowering) หมายถึง การให้ประชาชนมีโอกาสฝึกหัด การใช้พลังกลุ่มเพราะประชาชนขาดอำนาจ ขาดสิทธิที่ถูกต้อง หรือไม่มีสิทธิมีเสียงหรือขาดความเป็นประชาธิปไตย เมื่อประชาชนมีหลัก 3 ประการนี้เขาก็จะมีส่วนร่วมมากขึ้น

สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และคณะ (2532) ได้ให้คำจำกัดความว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 มิติด้วยกัน คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง การมีส่วนร่วมในการเสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ มิติที่สาม การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันประโยชน์และมิติที่สี่ที่จะพิจารณา คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Hey ได้ให้คำนิยามการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางสังคม ว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจในลักษณะระหว่างบุคคลต่อกกลุ่มคนระหว่างกลุ่มต่อกกลุ่มซึ่งอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ (อ้างใน สุรัสวดีและคณะ, 2532)

ภูมิธรรม เวชยชัย (2527) ได้กล่าวว่าความหมายของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิก ได้พัฒนารับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละคนเรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ การที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง ต่อที่อยู่อาศัย ต่องานอาชีพ ต่อกลุ่มและต่อสังคม ทำให้มีโอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ เป็นการเพิ่มความสามารถและความชำนาญ

โอบา กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) ประชาชนได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์จากการพัฒนา 2) ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการใช้ความพยายามในการพัฒนา 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนา (อ้างใน พงษ์พันธ์ พนาสันติกุล, 2532)

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า การที่จะดำเนินการกับชาวบ้านพึ่งตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเน้นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำและร่วมทำนุบำรุงมากกว่าการร่วมสมทบ ในรูปแบบอื่น ๆ นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีมาโดยตลอดตั้งแต่การวางแผนโครงการ การเสาะเสาะกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงินหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งความต้องการของชุมชน
  2. ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขรวมทั้งลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
  3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข รวมทั้งสนองความต้องการของชุมชน
  4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
  5. ร่วมปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
  6. ร่วมกันลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
  7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
  8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป
- ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้
1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรม
  2. งานพัฒนาเป็นงานเกี่ยวกับประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจนและในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนได้เปรียบ มีโอกาสมากขึ้น ต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชนในขณะเดียวกันก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมาก อันเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่ม (Group action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. ประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะทำปัญหาอย่างไรถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาช่วยทำให้โครงการต่าง ๆ สอดคล้องความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

8. การมีส่วนร่วมของประชาชนให้การปฏิบัติการทางสังคม (Social action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย

9. เป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบันที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบทต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา (กฐิน ศริมงคล, 2548)

แนวทางส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหรือพัฒนาชุมชนย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการดังนี้คือ นโยบายของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐจะต้องปรับแนวคิดการวางแผนจากบนลงล่าง (Top – down) ไปเป็นล่างขึ้นบน (Bottom – up) มากขึ้น เพื่อพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความสำนึก มีการประสานงานและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น การมีส่วนร่วมนั้นจะไม่หมายถึงการที่ชาวบ้านถูกผู้นำทางการหรือข้าราชการเรียกมารวมกันเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาเท่านั้น เพราะลักษณะการทำงานเช่นนี้น่าจะเรียกว่า การเกณฑ์แรงงานทางอ้อม (Indirect Coerced Labor) หรือ อาจจะเป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกกระดมเข้าร่วมภายใต้การควบคุม (Control-Led-Mobilization) (มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539)

2.1.2 โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) (คณะกรรมการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน, 2547)

1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

เป็นโครงการที่นายกรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ริเริ่มให้มีการ จัดสรรงบประมาณโดยตรง เพื่อประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้นำไปแก้ปัญหาส่วนรวมเพื่อการ ดำรงชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพที่มั่นคง และยั่งยืน โดยประชาชน เป็นผู้จัดการจัดการ เอง ร่วมคิด ร่วมทำ และถือเป็นอีกขั้นหนึ่งของการพัฒนาประชาธิปไตย

2) หลักการสำคัญของโครงการ

1. ให้ประชาชนมีอิสระในการดำเนินงาน ระดมความคิด สังเคราะห์ความ ต้องการตามปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน บริหารจัดการ ลำดับความสำคัญของโครงการ เพื่อใช้ งบประมาณตามความต้องการของคนส่วนใหญ่

2. เป็นโครงการที่ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานว่า ประชาชนเป็นผู้มีศักยภาพ มี ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และมีความพร้อม ที่จะมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนา โดยให้ส่วนราชการในพื้นที่ ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็น ต้น ทำหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษา และให้การสนับสนุนแก่ประชาชน และประชาชนยังจะสามารถขอ ความช่วยเหลือและคำแนะนำได้จากสถาบันการศึกษาที่ประสานงาน SML ในพื้นที่ หรือนักศึกษา อาสาสมัคร SML ได้ และถ้ายังมีข้อสงสัยหรือต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติม ให้ประสานโดยตรง ไปที่สำนักงาน SML สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

3. มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนให้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อ เพิ่มขีดความสามารถของคนในชุมชน ในการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การตัดสินใจ บริหารจัดการ ทรัพยากร งบประมาณ ตลอดจน แก้ไขปัญหา ในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

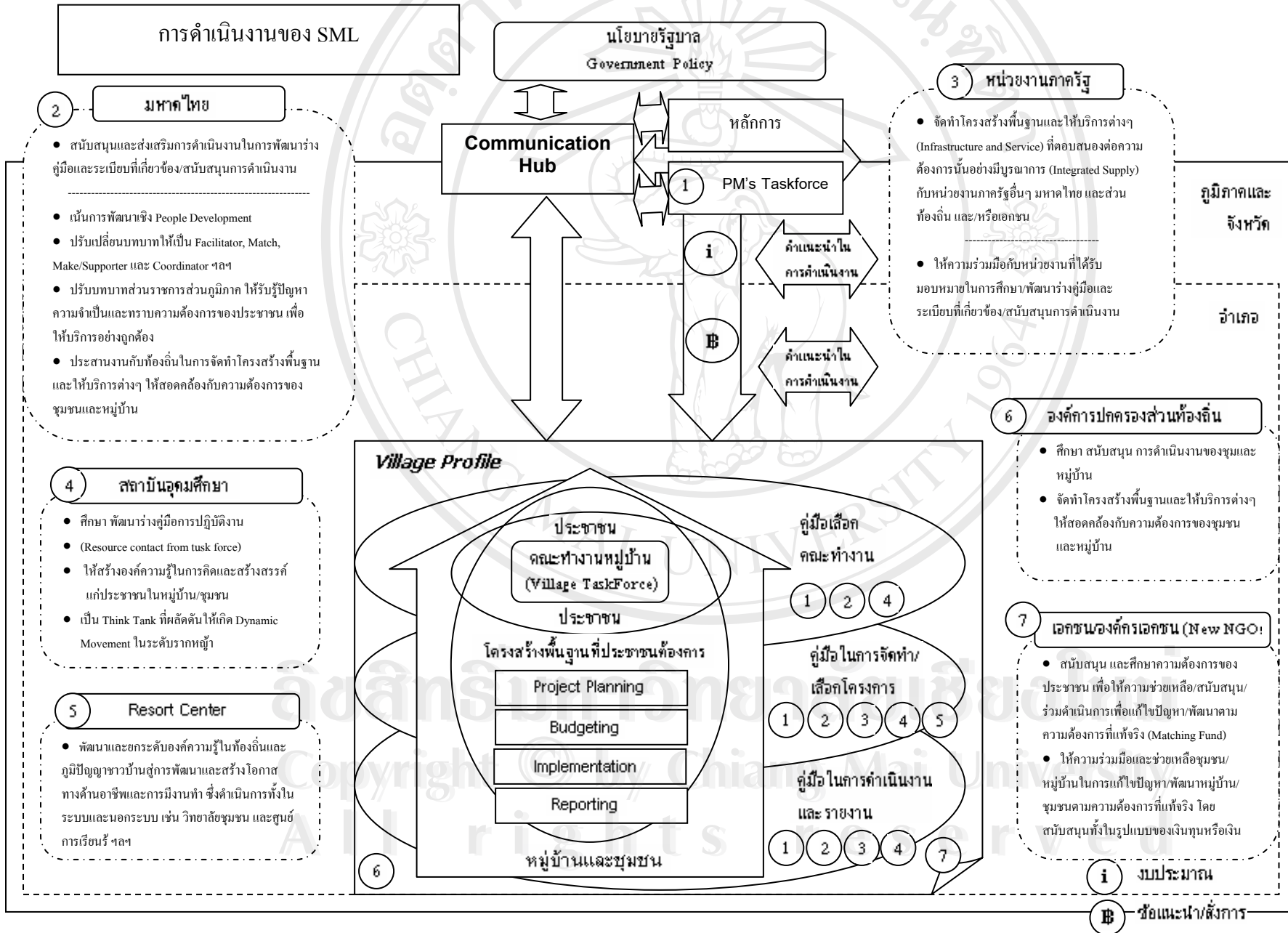
4. เน้นความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ให้คำแนะนำ โดยมอบอำนาจการตัดสินใจ พิจารณาโครงการให้เป็นของ ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์สูงสุดของคนในหมู่บ้าน/ ชุมชน เป้าหมายสำคัญของโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) คือ การให้ งบประมาณแก่ประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา/สร้างประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือเพื่อเอื้อ ต่อการมีอาชีพและการมีงานทำของส่วนรวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับเป้าหมายของกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เน้นการให้งบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะกลุ่ม/ปัญหารายบุคคลใน ลักษณะของสินเชื่อรายบุคคล/สินเชื่อเฉพาะราย (Personal Loan) นอกจากนี้รายละเอียดอื่นๆ ของ โครงการ SML และกองทุนหมู่บ้านฯ ยังแตกต่างกันอีกด้วย เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า

โครงการ SML ไม่ได้เข้าซ้อนกับกองทุนหมู่บ้านฯ หากแต่เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือเพิ่มเติมที่ช่วยเสริม
กลไกการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่ประชาชนของรัฐบาล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนหลักการดำเนินโครงการ SML

3) ขั้นตอนการดำเนินโครงการ SML

1. หมู่บ้าน/ชุมชนจัดประชุมประชาคมเพื่อเลือกคณะทำงานและโครงการของหมู่บ้าน/ชุมชน

1.1 เมื่อหมู่บ้าน/ชุมชนใดมีความพร้อมและต้องการจัดการประชุมให้ติดต่ออำเภอ/เทศบาล หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ หรือสำนักงาน SML เพื่อแจ้งกำหนดวันประชุมประชาคมของหมู่บ้าน/ชุมชน

1.2 ส่วนราชการในพื้นที่ จะประสานงานกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ รับผิดชอบเพื่อให้จัดส่งอาสา SML ที่ผ่านการอบรมแล้วมาให้ความรู้แก่ประชาชน และร่วมสังเกตการณ์การทำประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชน คัดเลือกคณะทำงานฯ ของโครงการฯ ตามงบประมาณที่ได้รับ

1.3 วันจัดประชุมประชาคมของหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนผู้ที่อาศัยอยู่จริง (เป็นคนไทย อายุไม่น้อยกว่า 15 ปี และอาศัยอยู่จริงในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่น้อยกว่า 6 เดือน โดยการรับรองของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน)

1.4 คณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องได้รับการรับรองจากที่ประชุมมากกว่า 20 เสียง โครงการที่คัดเลือกต้องเป็นโครงการที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง รวมทั้งไม่มีลักษณะหรือมีนโยบายแฝงเพื่อการนำเงินไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนกู้ยืม

1.5 นำรายงานผลการประชุม เพื่อคัดเลือกคณะทำงานฯ/โครงการฯ ส่งมอบให้นายอำเภอ/นายกเทศมนตรี หรือผู้แทน ลงนามรับรอง และรวบรวมรายชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน แจ้งต่อสำนักงาน SML เพื่อขออนุมัติจากคณะกรรมการ SML เพื่อให้โอนเงินงบประมาณ โดยจะแจ้งธนาคารให้เตรียมเปิดบัญชีให้หมู่บ้าน/ชุมชน

2. การดำเนินงานตามโครงการของหมู่บ้าน/ชุมชน

2.1 คณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชนจะต้องดำเนินงานตามโครงการ SML ที่ได้คัดเลือกไว้โดยวิธีประชาคมเท่านั้น

2.2 คณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้อง

(1) คัดเลือกผู้รับผิดชอบในการวางแผนงบประมาณ และดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ประโยชน์ของคนส่วนรวม

(2) คัดเลือกผู้รับผิดชอบในการเบิกจ่ายจากบัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อรับผิดชอบและดูแลการเบิกจ่ายจากบัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน

(3) คัดเลือกผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามเกณฑ์และแนวทางมาตรฐานที่กำหนดไว้

(4) คัดเลือกผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายเพื่อรับผิดชอบในการจัดทำบัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน

(5) คัดเลือกผู้รับผิดชอบในการติดตามผลการดำเนินโครงการตามแผนที่วางไว้ อาจแต่งตั้งคนนอกคณะทำงานฯ ก็ได้ (รายละเอียดของการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักการและแนวทางที่กำหนดไว้ในคู่มือการดำเนินงาน และคู่มือปฏิบัติงาน)

2.3 ในระหว่างการดำเนินงาน หากมีข้อสงสัย หรือต้องการข้อมูล ความช่วยเหลือการประสานงาน สามารถติดต่อได้ที่ ที่ว่าการอำเภอ/เทศบาล หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่เป็นศูนย์ประสานงาน หรือติดต่อโดยตรงที่สำนักงาน SML สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

2.4 จะมีการติดตามผลการดำเนินงานและการให้คำแนะนำจากสถาบันการศึกษาและธนาคารที่หมู่บ้าน/ชุมชน ไปเบิกจ่ายงบประมาณเป็นระยะๆ

3. หมู่บ้านและชุมชนจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี (ปีปฏิทินของทุกปี) คณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องร่วมกันจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการ SML ของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยแสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาประโยชน์ที่ได้รับรวมทั้งข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนิน เพื่อเสนอต่อ สำนักงาน SML อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานในอนาคต

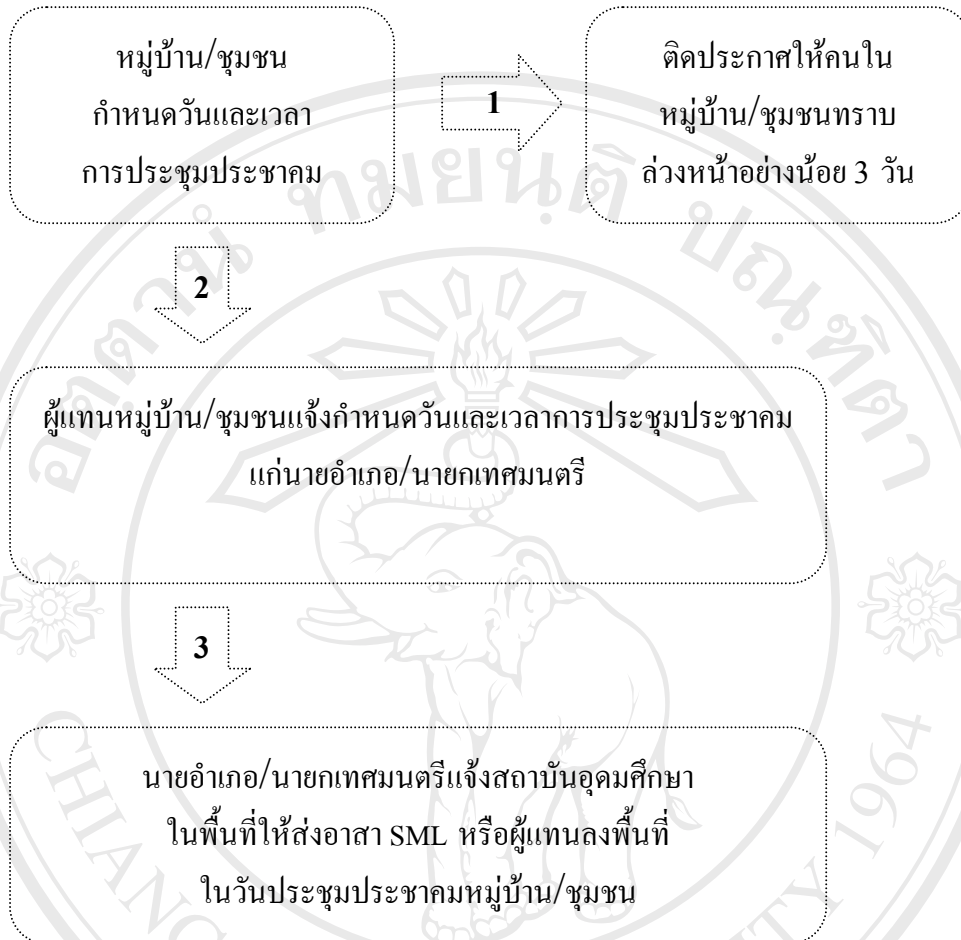
4) รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการตามโครงการ

1. การจัดประชุมประชาคม

ให้แต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนกำหนดวันประชุมประชาคม ของหมู่บ้าน/ชุมชน พร้อมปิดประกาศแจ้งให้ทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้รับทราบ โดยการปิดประกาศจะต้องดำเนินการให้เสร็จก่อนวันทำการประชุมประชาคมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 3 วัน

เมื่อหมู่บ้าน/ชุมชนกำหนดวันประชุมประชาคมได้แล้ว ให้ผู้ใหญ่บ้านกำนัน หรือผู้แทนหมู่บ้าน/ชุมชน แจ้งความจำนงต่อนายอำเภอ/นายกเทศมนตรี เพื่อให้ นายอำเภอ/นายกเทศมนตรีประสานกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ให้จัดส่งอาสาสมัครพัฒนาศึภภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (อาสา เอส-เอ็ม-แอล : อาสา SML) หรือผู้แทนมาให้ความรู้และร่วมสังเกตการประชุมประชาคมในวันและเวลาที่หมู่บ้าน/ชุมชนกำหนด

ขั้นตอนการจัดการประชุม

2. คุณสมบัติการทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชน

คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องมียุทธศาสตร์ ดังนี้

- (1) ต้องเป็นคนไทย
- (2) ต้องมีอายุ 15 ปีขึ้นไป
- (3) ต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน ไม่น้อยกว่า 6 เดือน

และที่สำคัญ คือ ต้องสมัครใจ มีเวลาและพร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะคณะกรรมการจะต้องทำหน้าที่ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ในการจัดกลุ่มปัญหา/ความต้องการ จัดลำดับความสำคัญ และคัดเลือกโครงการ รวมทั้งทำหน้าที่ในการดูแลการจัดทำบัญชี จัดซื้อจัดจ้าง ทำงาน ช่วยตรวจสอบความถูกต้องต่างๆของงาน และรายงานผลการทำงาน โดยคณะกรรมการฯ ควรมีทั้งชายและหญิง ในสัดส่วนอายุ เพศ ของคณะกรรมการฯ ตามความเหมาะสม กับลักษณะของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน

ข้าราชการหรือผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมือง/การปกครอง เช่น กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จะเป็นคณะกรรมการฯไม่ได้แต่เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการฯได้ ยกเว้นกรณีจำเป็นให้นายอำเภอหรือนายกเทศมนตรี หรือคณะกรรมการ SML พิจารณาเป็นรายกรณี

คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน มีวาระการทำงาน 2 ปี

- เมื่อครบกำหนด 2 ปี ให้ที่ประชุมจัดการประชุมเพื่อเสนอชื่อและเลือกคณะกรรมการใหม่
- ทุกปี ขอให้มีการประชุมเพื่อรับรองคณะกรรมการฯ เป็นรายบุคคล
- หากมีกรณี ไม่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมในแต่ละปี หรือลาออก หรือไม่สามารถทำงานได้ หรือตาย ให้ที่ประชุมเสนอชื่อและเลือกคณะกรรมการฯ เพิ่มเติมแทนเท่ากับจำนวนที่ขาดหายไปในทุกครั้งที่มีการประชุม

3.จำนวนและตำแหน่งของคณะกรรมการฯ ให้เป็นไปตามสัดส่วนของขนาด/
จำนวนประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน

ตารางที่ 2.1 จำนวนตำแหน่งของคณะกรรมการตามสัดส่วนของขนาดประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน

ตำแหน่ง	S เล็ก (คน)	M กลาง (คน)	L ใหญ่ (คน)
ประธาน	1	1	1
รองประธาน	1	1	1
เลขานุการ	1-2	1-3	1-3
ทรัพย์สิน/ผู้ช่วย	1-2	1-2	1-2
ปฏิคม	1-2	2-3	3-4
ควบคุม/ตรวจสอบ	2	2	2-3
ประชาสัมพันธ์	1	1	1
รวม	9-11	11-13	13-15

4. การคัดเลือกคณะกรรมการของหมู่บ้าน/ชุมชน

ผู้ดำเนินการประชุม (ผู้อาวุโส/ผู้นำ) จะให้ที่ประชุมเสนอรายชื่อผู้เหมาะสมเป็นคณะกรรมการฯ จากผู้เข้าร่วมประชุมได้อย่างอิสระ โดยแต่ละรายชื่อจะต้องมีคะแนนเสียงรับรองไม่น้อยกว่า 20 เสียง และคอยดูแลให้การลงคะแนนเสียงเลือกคณะกรรมการฯ เป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรม

ผู้ดำเนินการประชุม(ผู้อาวุโส/ผู้นำ)จะสรุปรายชื่อคณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก และมอบหมายให้คณะกรรมการฯ เป็นผู้ดำเนินการประชุมเพื่อเลือกโครงการต่อไป

คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือกให้จัดสรรหน้าที่การดำเนินงานและเมื่อจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบเรียบร้อยแล้ว ให้แจ้งต่อที่ประชุมเพื่อขอคำรับรอง

5. การรับฟังปัญหา/ความต้องการ

ประธานคณะกรรมการฯ และคณะกรรมการฯ จะต้องดำเนินการประชุมเพื่อให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหา/ความต้องการแก่ที่ประชุมโดยคณะกรรมการฯ จะต้องบันทึกทุกปัญหา/ความต้องการไว้อย่างโปร่งใส และเปิดเผยทุกกรณี

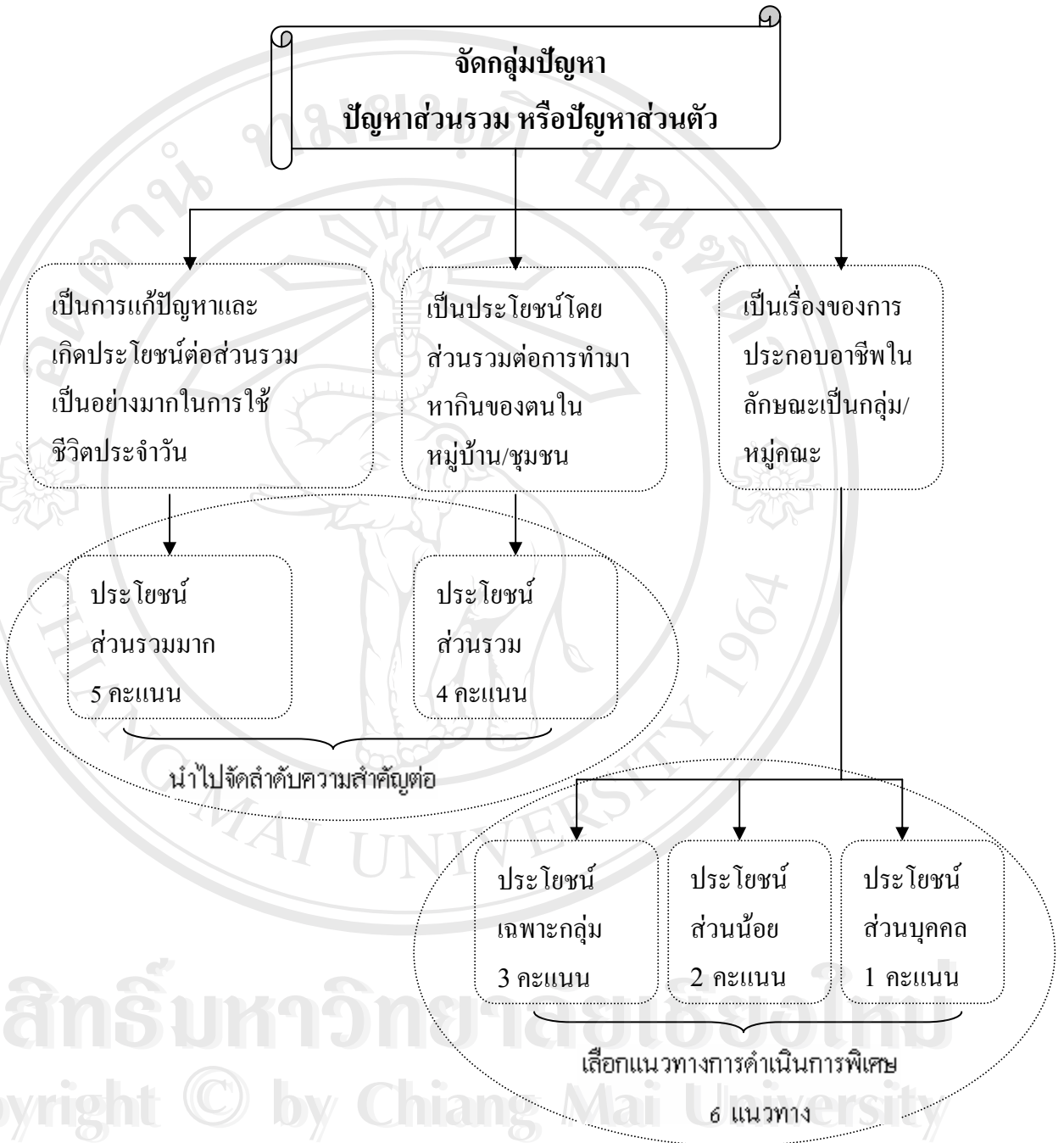
เพื่อความเป็นกลาง คณะทำงานฯ ไม่มีสิทธิเสนอปัญหา/ความต้องการต่อที่ประชุม ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหา/ความต้องการแก่ที่ประชุม โดยแต่ละปัญหา/ความต้องการที่เสนอต้องมีผู้รับรอง/สนับสนุนอย่างน้อย 15 คน และที่สำคัญ ต้องไม่ใช่การนำเงิน โครงการ SML ไปใช้ในลักษณะหรือมีนัยแอบแฝงเพื่อการนำเงินไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน กู้ยืม

6. การพิจารณาปัญหา/ความต้องการ

คณะทำงานฯ จะรวบรวมปัญหา/ความต้องการทั้งหมด และบันทึกลงในตารางเพื่อพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา/ความต้องการ ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เริ่มจากการพิจารณา

- (1) การจัดกลุ่มปัญหาว่าเป็นเรื่องของส่วนรวมหรือส่วนตัว
- (2) การจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการเร่งด่วน
- (3) การจัดลำดับความสำคัญตามประโยชน์/ความคุ้มค่า
- (4) การจัดลำดับความสำคัญตามเงินที่ใช้
- (5) การจัดลำดับความสำคัญตามวิธีการแก้ไขปัญหา

(1) การจัดกลุ่มปัญหาว่าเป็นปัญหาส่วนรวมหรือปัญหาส่วนตัว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

แนวทางการดำเนินการพิเศษ 6 แนวทาง

ประโยชน์
เฉพาะกลุ่ม
3 คะแนน

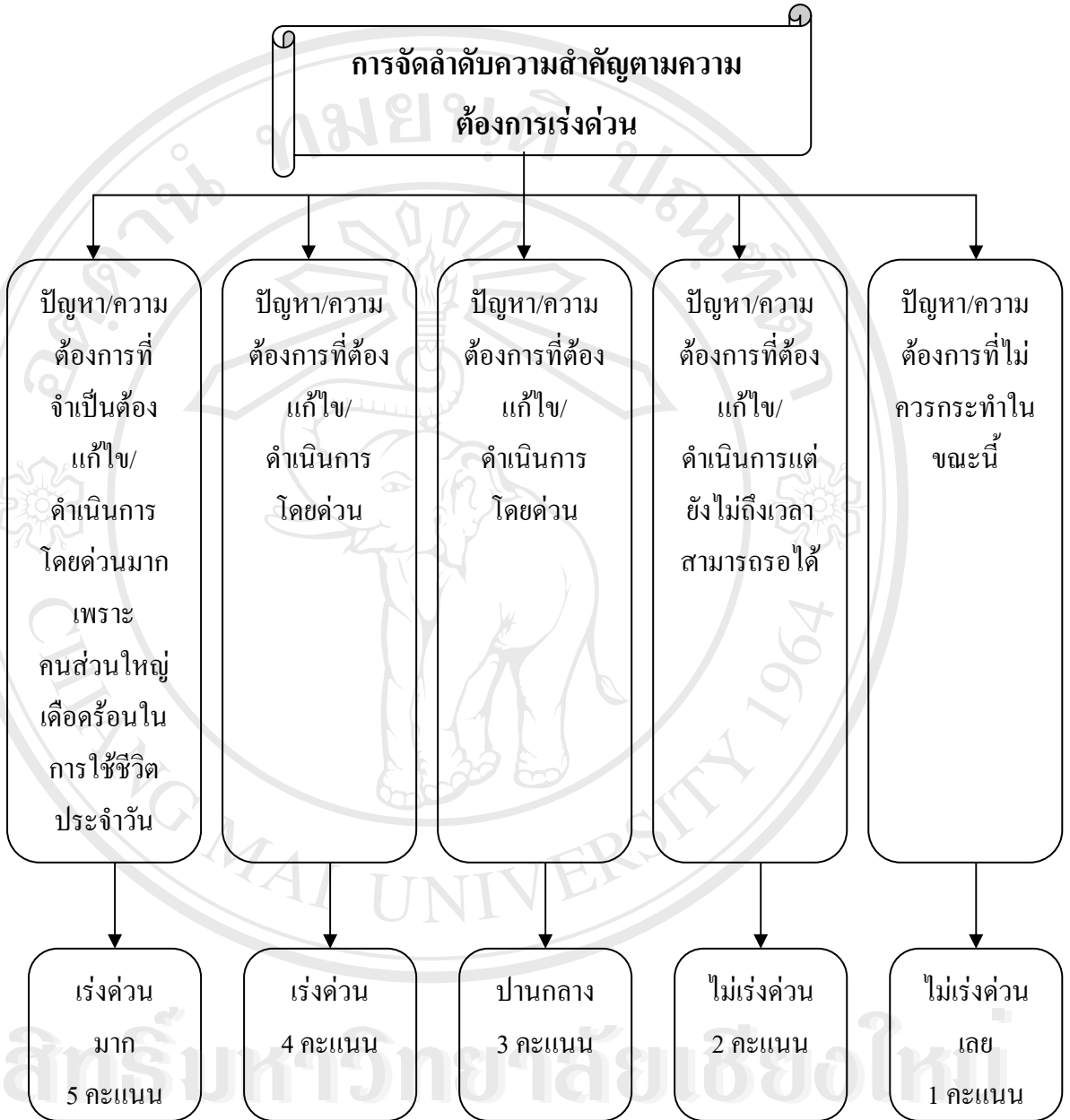
ประโยชน์
ส่วนน้อย
2 คะแนน

ประโยชน์
ส่วนบุคคล
1 คะแนน

ถ้าเป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่ม หรือคนส่วนน้อย หรือเฉพาะบุคคล อาจดำเนินการได้ 6 แนวทาง คือ

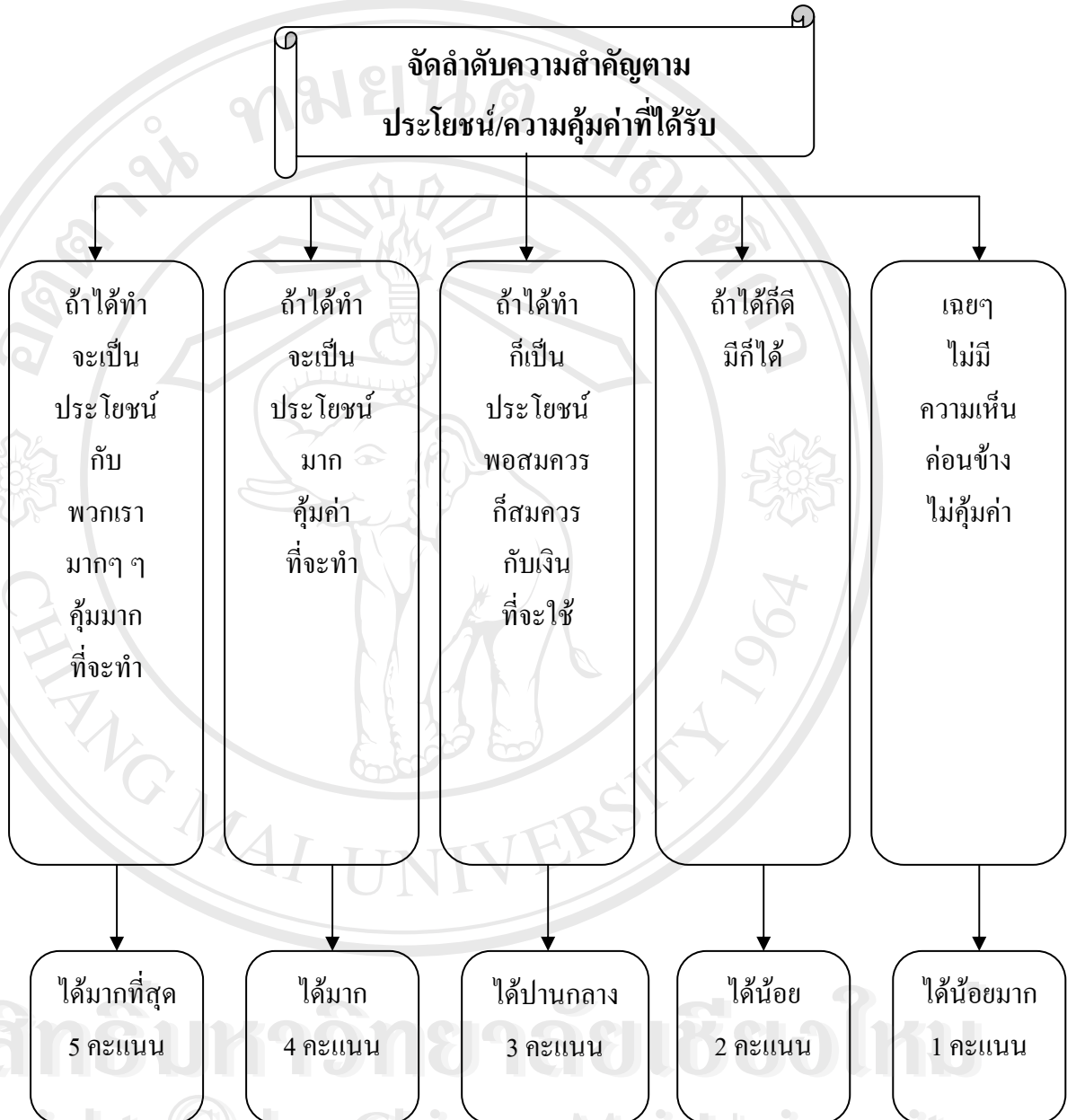
1. ติดต่อกับอำเภอ เพื่อขอคำแนะนำ
2. ติดต่อกับหน่วยราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. ติดต่อกับหน่วยงานที่ให้บริการเฉพาะเรื่อง โดยตรง เช่น กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารประชาชน ฯลฯ
4. ผ่านหน่วยงานพัฒนาชุมชนเป็นผู้ประสานงาน
5. ขอความช่วยเหลือจากภาคเอกชน
6. ขอคำแนะนำจากสถาบันการศึกษา

(2) การจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการเร่งด่วน

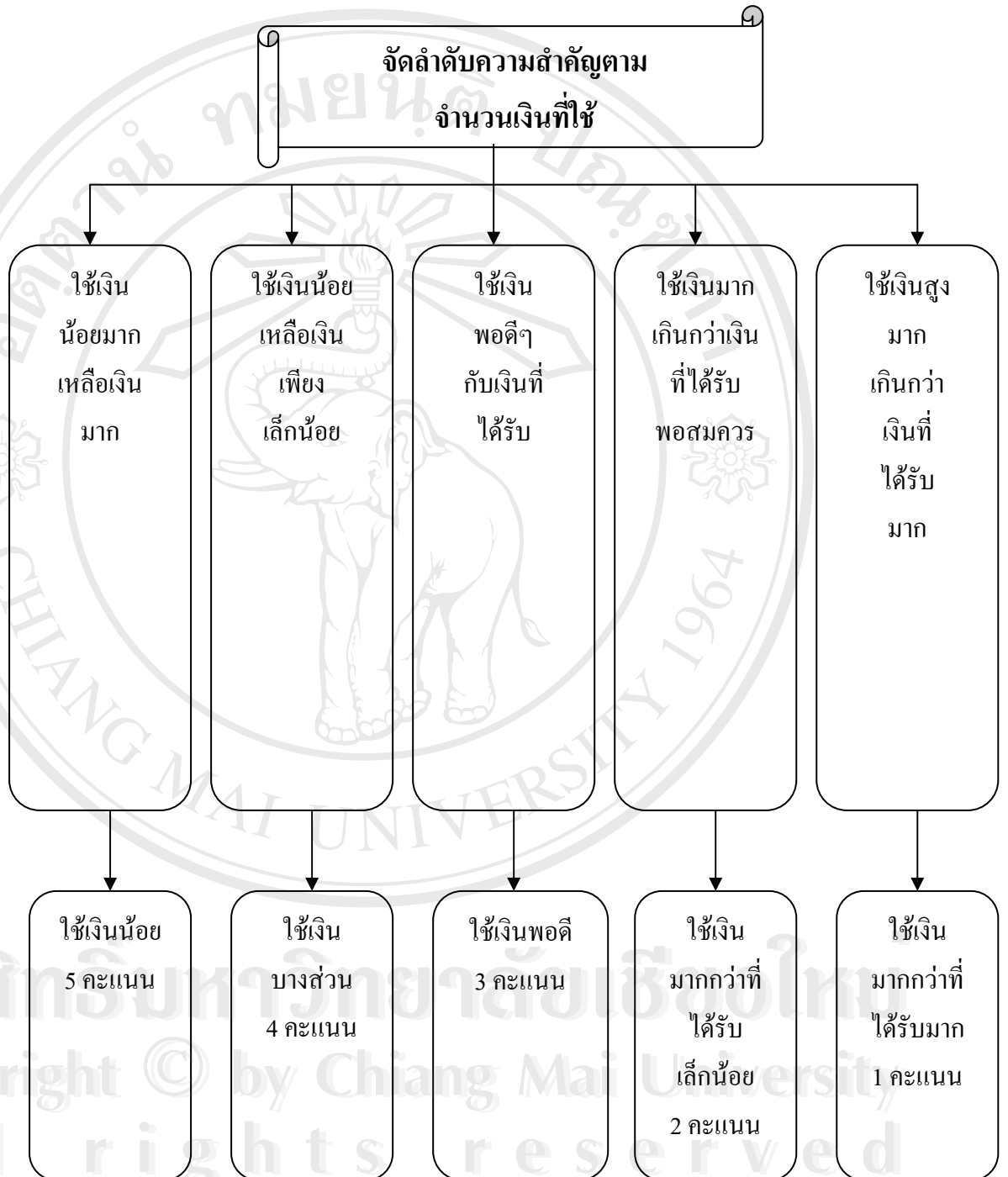

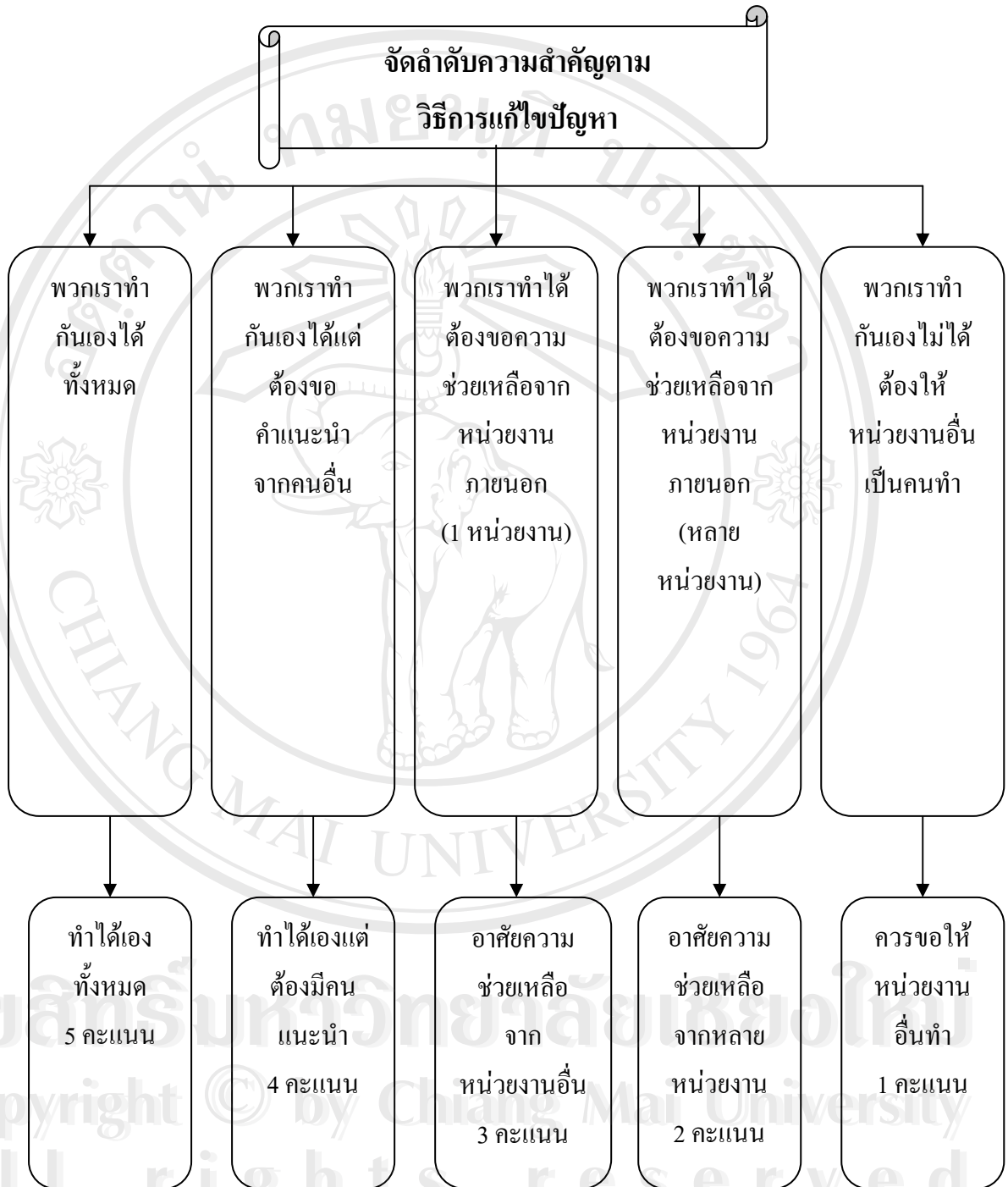
(3) การจัดลำดับความสำคัญตามประโยชน์/ความคุ้มค่าที่ได้รับ

(4) การจัดลำดับความสำคัญตามจำนวนเงินที่ใช้

(5) การจัดลำดับความสำคัญตามวิธีการแก้ไขปัญหา

สรุปตารางคะแนนการพิจารณาคัดเลือก

คณะทำงานฯ จะทำหน้าที่รวมผลการลงคะแนนของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อเลือกโครงการ และจัดอันดับที่ให้โครงการที่มีคะแนนสูงสุดไปน้อยสุดตามลำดับ

7. การกำหนดผู้รับผิดชอบในการเบิกจ่ายบัญชี

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนด “ผู้รับผิดชอบในการเบิกจ่ายบัญชี” จำนวนอย่างน้อย 3 คน ประกอบด้วย

1. ประธานคณะทำงานฯ 1 คน
2. เภรัญญิก 1 คน
3. ตัวแทนจากคณะทำงานฯ อื่นอย่างน้อย 1 คน

คณะทำงานฯ จะจัดทำรายงานผลการประชุมประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะทำงานฯ และโครงการ (แบบฟอร์มรายงานสามารถติดต่อรับได้ที่อำเภอหรืออาสา SML) ให้เรียบร้อยทันทีที่การประชุมแล้วเสร็จเพื่อความรวดเร็วในการอนุมัติเปิดบัญชี

การเปิดบัญชีหมู่บ้าน/ชุมชน

คณะทำงานฯ จะต้องนำรายงานผลการประชุมฯ ส่งมอบให้นายอำเภอ/นายกเทศมนตรีในพื้นที่เพื่อลงนามรับรองรายงานผลการประชุมฯ จากนั้น นายอำเภอ/นายกเทศมนตรีจะชี้แจงชื่อหมู่บ้าน /ชุมชนไปยังสำนักงาน SML เพื่อลงทะเบียนความพร้อมและแจ้งต่อไปยังธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อทำการเปิดบัญชีให้หมู่บ้าน/ชุมชนต่อไป

8. การรายงานผลการประชุม

9. การกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนด “คณะผู้รับผิดชอบโครงการ” จำนวน 3 คน ในแต่ละโครงการ ซึ่งประกอบด้วย

- 1) หัวหน้าคณะผู้รับผิดชอบโครงการ 1 คน
- 2) ตัวแทนจากคณะทำงานหมู่บ้าน/ชุมชน 1 คน
- 3) ตัวแทนจากฝ่ายควบคุม/ตรวจสอบ 1 คน

10. การเลือกวิธีการดำเนินโครงการ

วิธีการดำเนินโครงการมีอยู่หลายวิธี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความเห็นชอบของที่ประชุมของหมู่บ้าน/ชุมชน

- 1) ประชาชนทำกันเองทั้งหมด คือ ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินโครงการ โดยการขอแรงประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน หรืออาจจ่ายเป็นค่าแรงค่าตอบแทน หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ แก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้
- 2) ประชาชนทำเองแต่ต้องขอคำแนะนำ คือ ประชาชนสามารถดำเนินโครงการเองได้ แต่จำเป็นต้องขอคำแนะนำและความช่วยเหลือทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาหรืออำเภอ เป็นต้น
- 3) ประชาชนขอความช่วยเหลือในการดำเนินการ คือ ประชาชนสามารถดำเนินโครงการได้เองเพียงบางส่วน แต่เนื่องจากมีเงินงบประมาณน้อยหรือไม่มีความชำนาญ จึงต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก/นักศึกษา/อาสาสมัคร/เอกชน มาร่วมกันทำ
- 4) ประชาชนให้หน่วยงานอื่นทำ คือ ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่สามารถดำเนินโครงการได้เอง ต้องพึ่งพาหน่วยงานอื่น เช่น จากภาครัฐ หรือภาคเอกชนทำให้ทั้งหมด

11. การวิเคราะห์และเลือกแหล่งเงิน

การใช้จ่ายเงินงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการ SML สามารถเลือกได้หลายแหล่งหลายวิธี แล้วแต่ความเหมาะสม – และความเห็นชอบของหมู่บ้าน/ชุมชน ว่าวิธีใดจะเกิดประโยชน์กับหมู่บ้าน/ชุมชนมากที่สุด

- 1) เงิน SML คือ เงินที่หมู่บ้าน/ชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตามโครงการ SML ซึ่งสามารถตัดสินใจใช้จ่ายได้ตามความต้องการของส่วนรวม
- 2) เงินจากแหล่งอื่น คือ เงินที่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกันบริจาคหรือขอรับการสนับสนุนจากบริษัท ห้างร้านต่างๆ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกมัด
- 3) เงินที่ขอรับความช่วยเหลือ คือ เงินที่หมู่บ้าน/ชุมชน ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือท้องถิ่น

12. การกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนด “ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี” จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

- 1) เภรัญญิก หรือผู้ช่วยเพรัญญิก
- 2) ตัวแทนจากคณะทำงานฯ หรือประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือก

หลักการจัดทำบัญชี

- 1) ช่วยควบคุมการใช้จ่ายเพื่อจะได้ดูรายรับรายจ่ายและยอดคงเหลือ
- 2) เพื่อใช้เป็นข้อมูลยืนยันในการตรวจสอบโครงการให้แก่ประชาชนหรือหน่วยงานราชการทราบ
- 3) เพื่อเตือนผู้รับผิดชอบทางการเงินและคณะทำงานฯ ให้ทราบ

ข้อแนะนำสำหรับเพรัญญิกในการจัดทำบัญชี

“ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี” จะเป็นผู้เก็บรวบรวมหลักฐาน และจัดทำบัญชีต่างๆ ของโครงการ โดยมีข้อแนะนำดังนี้

- 1) จัดทำบัญชีทุกครั้งที่มีการรับหรือจ่ายเงิน โดยบันทึกตามจริงและควรจัดทำสรุปการเงินเมื่อปิดโครงการด้วย
- 2) การเก็บรักษาเงินสด ให้คณะผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นผู้รับผิดชอบและเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย
- 3) สมุดบัญชีและบัญชีต่างๆ ของโครงการควรเก็บไว้ในที่ปลอดภัย โดยเอกสารรับจ่ายเงินต่างๆ ก็ต้องเรียงลำดับให้เป็นระเบียบ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ

บัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน

- 1) “บัญชีธนาคาร” ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จะต้องบันทึกทุกรายการลงในบัญชีธนาคารทุกครั้งเมื่อมีการรับหรือเบิกจ่ายเงินจากโครงการ รวมทั้งนำไปติดประกาศสาธารณะด้วย เพื่อแสดงให้ทุกคนได้ทราบสถานะทางการเงินของหมู่บ้าน/ชุมชน
- 2) “บัญชีรายรับ-รายจ่าย” ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีจะต้องบันทึกทุกรายการเมื่อมีการรับหรือเบิกจ่ายตามรายการของ การจัดซื้อจัดจ้าง หรือกิจกรรมต่างๆ ลงในบัญชีรายรับ-รายจ่ายของหมู่บ้าน/ชุมชน
- 3) “ทะเบียนคุมใบเสร็จตามบัญชี” ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จะเป็นผู้บันทึกรายละเอียดใบเสร็จ/บิลเงินสด/ใบสำคัญรับเงินทุกรายการลงในทะเบียนคุมใบเสร็จตามบัญชีทุกครั้ง
- 4) “บัญชีคุมวัสดุครุภัณฑ์” ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จะเป็นผู้บันทึกรายการวัสดุ/ครุภัณฑ์ทุกรายการลงในบัญชีคุมวัสดุครุภัณฑ์ทุกครั้ง

13.การกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อจัดจ้าง

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนด “คณะผู้แทนเพื่อดำเนินการตามหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดซื้อจัดจ้าง” โดยให้แต่ละโครงการมีคณะผู้แทนฯ อย่างน้อย 3 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากคณะทำงานฯ 1 คน และตัวแทนจากประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างน้อย 2 คน

ในการจัดซื้อจัดจ้าง คณะผู้แทนเพื่อดำเนินการตามหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดซื้อจัดจ้าง และต้องติดประกาศสาธารณะเพื่อชี้แจงหลักเกณฑ์ในการจัดซื้อจัดจ้าง ให้แก่ทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้รับทราบ รวมทั้ง แจ้งความต้องการของ วัสดุครุภัณฑ์ ฯ โดยระบุปริมาณ คุณภาพ ระยะเวลาที่ใช้ และสถานที่ส่งมอบให้ครบถ้วนทุกครั้ง เพื่อความโปร่งใส

หลักสำคัญในการจัดซื้อจัดจ้าง

การตรวจรับการจัดซื้อจัดจ้าง ให้ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ตรวจรับและลงนามกำกับอย่างน้อย 2 ใน 3 คนทุกครั้ง

กรณีมีเงินเหลือ ให้ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้เก็บรักษาเงินสดและเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย

กรณีที่มีเงินสดคงเหลือหลังจากปิดโครงการ ให้ผู้รับผิดชอบโครงการในแต่ละโครงการส่งมอบเงินสดคงเหลือคืนให้แก่ผู้รับผิดชอบในการเบิกจ่ายบัญชี เพื่อนำฝากเข้าบัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน และแจ้งให้ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีลงหลักฐานในบัญชีรายรับ-รายจ่าย พร้อมทั้งติดประกาศบัญชีธนาคารและบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทราบโดยทั่วกัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิยม บัวบาน (2536) ได้สรุปผลงานวิจัยการมีส่วนร่วมของแม่บ้านเกษตรกรในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ในอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ว่ารายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเรื่องการจัดหาอุปกรณ์การเกษตร

สุริย์พร ไชยภักดี (2536) ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อของ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในทางบวกนั่นก็คือ เกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลี้ยงโคเนื้อมาก

ฉิรุทธิ์ ฉันทิกุล (2534) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตรใน จังหวัดเชียงใหม่และได้สรุปผลงานวิจัยว่าการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ดวงกมล เปียทอง (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของนักเรียนประถมศึกษาต่อสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน : ศึกษากรณีโรงเรียนวัดโพสพผลเจริญ อ. ลำลูกกา จ. ปทุมธานี พบว่าการมีส่วนร่วมของนักเรียนในสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน วัดโพสพผลเจริญ อยู่ในระดับต่ำ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนในสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียนวัดโพสพผลเจริญ คือการคาดหวังผลประโยชน์ และการให้บริการของสหกรณ์ร้านค้า

ประจักษ์ สีหราช (2534) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เป็นสมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดน่าน โดยเปรียบเทียบลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา ของนักเรียนที่เป็นสมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้า กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก พบว่ามีความแตกต่างกันทางด้านอาชีพ บิดามารดา และผู้ปกครอง และจำนวนเงินค่าหุ้น ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของนักเรียนที่เป็นสมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก พบว่าไม่แตกต่างกัน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

